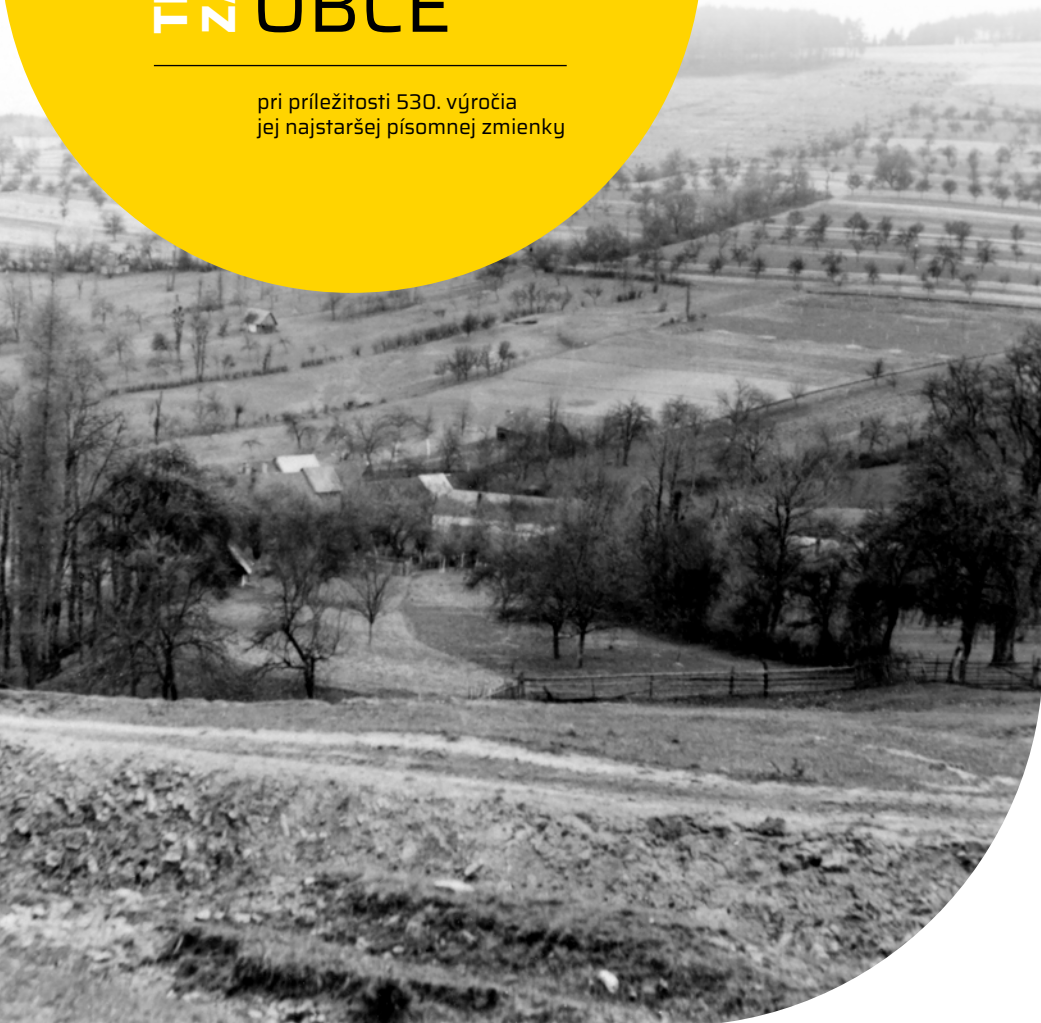

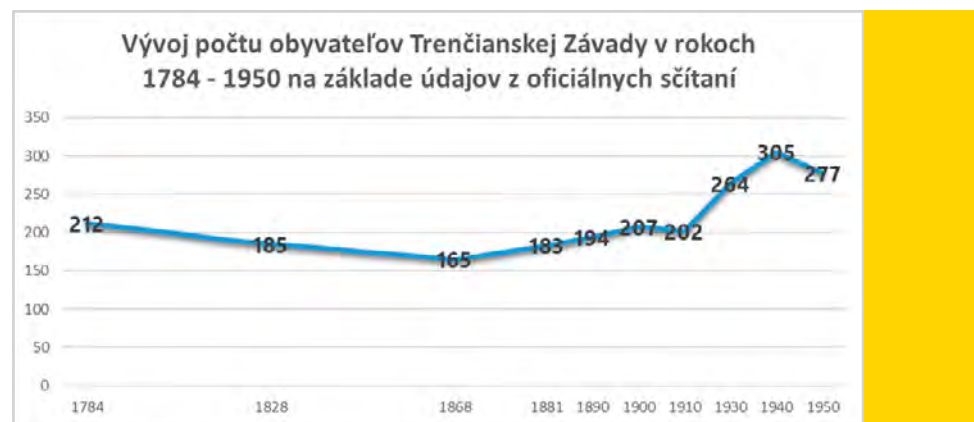
TREŇČIANSKA
ZÁVADA

FRAGMENTY Z DEJÍN PODHORSKEJ OBCE

pri príležitosti 530. výročia
jej najstaršej písomnej zmienky

Detailnejšie informácie o štruktúre obyvateľstva nám prináša až **prvé oficiálne sčítanie v Rakúsko-Uhorsku**, ktoré prebehlo v roku 1784. Podľa údajov bol vlastníkom obce **JÁNOS ILE-ZHÁZY GR.** (vlastnil aj Horné Srnie, Trenčiansku Turnú či Veľké Bierovce). V tom čase tu **bolo 40 domov a v nich 212 obyvateľov**. V obci bolo 103 mužov, z toho 38 ženatých a 65 slobodných. Z počtu mužov bolo 19 roľníkov, 26 občanov dedičných roľníkov, 13 bezzemkov a 3 muži iného zaraďenia. Chlapcov do 18 rokov bolo spolu 42. Sčítanie o 40 rokov neskôr z roku **1828** zachytáva pokles obyvateľstva. Daňových poplatníkov bolo 74, z toho 26 farmárov (hláv rodiny). Ide o údaje len o hospodáriacich rodinách s údajom o počte osôb v domácnosti vo veku 18 - 60 rokov. Z dokumentu nemožno presne určiť počet obyvateľov v obci. Ten sa dozvedáme v publikácii od Ľudovíta Nagya, v ktorej je uvedené, že v obci bolo 26 domov, spolu 185 obyvateľov.

● SČÍTANIE OBYVATEĽSTVA V 20. STOROČÍ

V roku 1910 mala obec pod názvom **Trencsészávod 202 obyvateľov, z toho 95 mužov, 107 žien**. V rámci jednotlivých vekových kategórií bolo v obci 31 detí do 6 rokov, 32 detí od 6 do 12 rokov a od 12 do 19 spolu 36. 93 obyvateľov bolo medzi 20 až 60 rokov. Občanov nad 60 rokov bolo spolu 10. V medzivojnovom období po 1. sv. vojne počet obyvateľov narástol na 264. Vrchol v demografickej krivke dosiahla obec v 40. rokoch, kedy mala spolu 305 obyvateľov. Odvtedy sa počet znižoval a dnes

OFICIÁLNE SČÍTANIE	POČET OBYVATEĽOV
1784	212
1828	185
1868	165
1881	183
1890	194
1900	207
1910	202
1930	264
1940	305
1950	277

1. POCTI RICHTARA ZAVADSKÉHO ONDREJA KORJENEK: obecné počty richtárov TN Panstva, Archív Bytča, 1845.
2. NAGY, L.: Notitiae politico - geographico - statisticae Incltyi Regni Hungariae Partiumque eidem adnexarum (Politicko - geograficko - štatistické poznámky slávneho Kráľovstva Uhorského a k nemu pripojených zemí), 1828, str. 415.

po poslednom sčítaní obyvateľstva má obec 252 obyvateľov. V roku **1950** sa uskutočnilo sčítanie obyvateľstva zamerané na zisťovanie pracovného zamerania, či bol roľník alebo robotník. V roku 1951 bolo v obci 277 obyvateľov, z toho bolo 66 robotníkov a s nimi 102 ich rodinných príslušníkov, 46 roľníkov a 63 ich rodinných príslušníkov. Niektorí obyvatelia museli za prácou cestovať do okolitých obcí. V dotazníku z roku 1951 je uvedené, že denne do sklárne v Nemšovej dochádzalo 14 robotníkov, do cementárne v Hornom Srní 7 a do Štátnych lesov v Ľuborči 13 pracujúcich obyvateľov obce.

● NAJSTARŠIE PRIEZVISKÁ

Hneď niekoľko súčasných priezvisk v obci sa môže pochváliť svojou dávnou históriou, ich predkovia tu žili aj takmer pred 300 rokmi. Mnohí z nich boli ešte súčasníkmi Márie Terézie. Ide o priezviská **ĎURIŠ, KORIENEK A OCHRAN**. Spoločne sa spomínajú v dokumentoch v roku 1770, no v matrikách sa individuálne objavujú už skôr, v prvej polovici 18. stor.

V matrike sa nachádza už v roku 1739. Zápis pochádza zo dňa 20. apríla, kedy sa narodila Anna, dcéra Adama Gyurissa a Cathariny. Gyuriss je maďarská verzia priezviska Ďuriš (v maď. sa Gy číta ako Ď). No okrem matriky existuje ešte starší záznam. V Urbári z roku 1715 figuruje priezvisko Gyurisovus, teda by sa mohlo pravdepodobne jednať o ten istý rod. Priezvisko sa ale v mladšom dokumente z roku 1719 (Súpis kopaníc trenčianskeho panstva) neobjavuje. Pokiaľ teda až siahla jeho línia dnes ťažko určiť. S určitostou môžeme povedať, že sa v obci nachádza minimálne 284 rokov a možno aj viac. Ďalším priezviskom, ktoré siaha dávno do histórie, je Korienek a Ochran. V roku 1743 sa objavuje Joan Korienek a v roku 1749 Joan Ochran. O niečo mladšie sú priezviská Pavlačka z 1789 a Gabriš z roku 1790.

● PRVENSTVO MÁ PRIEZVISKO ĎURIŠ

● IDENTIFIKÁCIA PODĽA PREZÝVOK

Na bližšie pomenovanie, rozlíšenie jednotlivých vetiev rodín medzi sebou navzájom, slúžili prezývky. Vznikali rôznym spôsobom podľa rodičov, práce ktorú vykonávali alebo podľa toho, kde bývali. Korienkovci mali prezývku **Vrabcech**, Pitlákech, Súčanech, Richtárech alebo Pohrabáčech. Pavlačkovci mali prezývku **Vincech** alebo **Tesárech**. Rodina Adamcová mala prezývku Trúnkech, Richtárech. Rodinu Matejkovcov prezývali Chasnúchech. Ďurišovcov volali Deletech, Paličných a boli tiež Predný, Zadný, Smrtákech, Mikušéch, Sosákovci. Takmer každá rodina mala svoju prezývku, mnohé zanikli a iné sa trajú dodnes.

OBECNÉ ZRIADENIE

Obec patrila pod Nemšovský notariát. Najstaršia zachovaná obecná pečať pochádza z roku 1733. Mladšia pečať pochádza z roku 1860. Jej symbol pozostáva z košatého ovocného stromu stojateho na paži.

ZNÁMI RICHTÁRI, STAROSTOVIA, HLAVNÍ PREDSTAVITELIA OBCE

1623	dedičný richtár Škultéty
1842	richtár Ondrej Korienek
1843 - 1844	richtár Jozef Frachtula (zať Michala Korienska)
1845 - 1846	richtár Ján Gyurisš dolný
1896 - 1923	richtár Augustín Trúnek
1923 - 1940	starosta Ondrej Korienek
1940 - 1941	starosta Michal Korienek
1941 - 1943	starosta Ondrej Korienek
1943 - 1945	vlád. Kom. Michal Korienek
1945 - 1954	predseda MNV Vincent Pavlačka
1954 - 1956	predseda Augustín Belko
1956 - 1960	predseda Michal Puček
1960 - 1969	predseda Jozef Hladký
1969 - 1976	uv. tajomník Augustín Belko

● Z OBECNÉHO ŽIVOTA

V Nemšovskom notariáte sa zachovalo množstvo administratívnych dokumentov, zoznamov, štatistík, zápisníc, uznesení. Napríklad z roku 1938 existuje zoznam platených pracovníkov obecného úradu. Ondrej Korienek obecný sluha (platený v hotovosti 300 Kčs), Ondrej Korienek st. doručovateľ (platený v hotovosti 40 Kčs), Ondrej Adamec nočný strážnik (platený v naturáliách - obilie 6 ½ q v hodnote 760 Kčs), Jozef Mičko nočný strážnik (platený v naturáliách - obilie 6 ½ q v hodnote 760 Kčs), Mária Pavlačková pôrodná asistentka (platená v hotovosti 200 Kčs) a Eva Pavlačková listonoš (platená v hotovosti 200 Kčs). Tiež sa dozvieme, že obec finančne prispievala na ľudovňu či do rôznych spolkov a organizácií.

MODERNIZÁCIA OBCE

Život v obci sa výrazne modernizoval predovšetkým v 2. polovici 20. stor. Prvé zmeny nastali už krátko po 2. sv. vojne. Koncom 40. rokov sa vybudovala cesta a obecná márnica. V 50. rokoch obecný vodovod. V roku 1956 začala premávať prvá autobusová linka Nemšová - Tr. Závada, v roku 1958 sa uskutočnila elektrifikácia obce a založilo sa Celooberné JRD. V roku 1965 bol postavený obchod potravín. V 70. rokoch sa realizovala stavba kultúrneho domu a v 80. rokoch sa uviedol do prevádzky vysielateľ nad Oborou.

● REKONŠTRUKCIA CIEST V OBCI

Prvou modernizáciou v obci po 2. sv. vojne bola úprava ciest. Úprava ciest Ľuborča - Závada sa uskutočnila i v 30. rokoch. Rekonštrukcia cestnej komunikácie v obci prebehla v rokoch 1947 - 1950. Projekt na úpravu vozovky nebol. Vypracovaný bol aproximatívny rozpočet potrebný k návrhom ako príloha k žiadosti o priznanie k akcie „Unrra“ (United Nation Relief and Rehabilitation Administration). Obec realizovala všetky práce vo vlastnej réžii a kameninu kúpila z lomu Horné Srnie. Upravili sa cesty v Kútoch, okolo cintorína, cesta na cintorín a na všetkých cestách bolo prevedené smerové a výškové vyrovnanie. Upravená bola pláň, štetovanie a štrkovanie. Boli vykopané priekopy, ktoré boli čiastočne aj dláždené. Práce prebiehali od septembra 1947 do novembra 1949 a za obec viedol tieto práce Vincent Pavlačka⁴. Na prácach sa zúčastňovalo približne 40 občanov, prevažne muži, ale našlo sa aj 7 žien, ktoré boli tiež na výplatnej listine a rovnako priložili ruku k dielu.

3. Štátny archív v Trenčíne: Nemšovský notársky úrad.

4. Štátny archív TN: MNV Trenčianska Závada

● STAVBY PRVÉHO VODOVODU

Dňom **27. mája 1957** začali občania Závady výkopové práce v dĺžke celej dediny, to je 1 200 metrov z dolného konca od školy smerom k hornému koncu. Hĺbka výkopu bola 1,6 metra a šírka 50 cm. Kopalí osoby od 16 do 60 rokov a na každého prišlo vykopať dĺžku 8 metrov. Podľa kronikára to bola práca veľmi namáhavá, lebo to, čo vo dne vykopali, to sa cez noc zasypalo a bolo treba steny opierať. Okrem toho, v celej hĺbke bola stále voda, ktorú museli vylievať alebo čerpať. Dňa 3. júna začali rúry klásať a montovať robotníci z Trenčína. V kronike školy sa rok neskôr uvádza: Dňa **28. mája 1958** bola prevedená kolaudácia obecného vodovodu zástupcami z Trenčína a Bratislavy. Keďže škola nebola doteraz napojená na vodovod, urobili zamestnanci z Trenčína čerpadlo pod jablňami pri vchode do budovy. Tým sa aj miestna škola napojila na zdravú a pitnú vodu, čo v Závade doteraz nebolo⁵.

● ZLÚČENIE OBCÍ

V roku 1976 došlo k administratívne zlučeniu obcí Nemšová, Ľuborča, Klúčové a Závada. Vytvorilo sa jedno spoločné MNV. V obci Závada ako aj v ostatných bol zriadený občiansky výbor. Nemšová sa stala strediskovou obcou pre obce Ľuborča, Klúčové a Trenčianska Závada v roku 1982, pričom občianske výbory zostali zachované. Obec Trenčianska Závada spolu s Klúčovým boli na základe rozhodnutia a schválenia P-DNV Trenčín č. 15/VIII zo dňa **14. 12. 1984** zlučené v jednu obec s Nemšovou a Ľuborčou pod názvom Nemšová, v dôsledku čoho stratili status samostatnej obce a stali sa časťami obce Nemšová. Od roku 1985 boli oficiálne pripojené k Nemšovej a Ľuborči a spoločne vytvorili jeden územný celok. Vytvorili jednu obec⁶ a od roku 1989 jedno mesto.

POĽNOHOSPODÁRSTVO 20. STOR.

● PESTOVANIE

V 50. rokoch 20. stor. sa z dokumentov⁷ dozvedáme, že v miestnych domácnostiach sa nenachádzajú žiadne pomocnice ani hospodárski sluhovia. Na vlastných hospodárstvach pracovalo 41 mužov a 58 žien. Všetka pôda bola v súkromnom vlastníctve, orná pôda o rozlohe 93 Ha, lúky 13 Ha a pastviny 80 ha. Základom každého gazdovstva bolo pestovanie plodín. Hlavnými pestovateľskými plodinami boli raž, pšenica, jačmeň, ovos, vika ako prírodné hnojivo či krmivo, strukoviny, mak, zemiaky, repa, kapusta, fazuľa, ďatelina a iné. Zriedka sa v niektorých domácnostiach vyskytovalo ešte aj pestovanie konope na vlákno či semeno. Podľa dotazníka z ONV v Trenčíne na účely prešetrenia činnosti a vyplácania odmien miestnym agronómom sa dozvedáme, že miestnym „ľudovým“ agronómom bol od roku 1948 **Jozef Kňazek**. V tých časoch ešte nebol členom JRD (žiadne sa v obci ešte nenachádzalo). Bol referentom výživy a hospodárskym a technickým referentom.

5. Štátny archív v Trenčíne: Školská kronika Štátnej ľudovej školy v Trenčianskej Závade, II. diel, 1958.

6. LEHOTSKÝ, M.: Monografia Mesta Nemšová, str. 92.

7. Štátny archív v Trenčíne, MNV Trenčianska Závada, administratívne spisy.

● SUŠIARNE

Ovocie, ktoré si dokázali miestni obyvatelia dopestovať, spracovali v miestnych sušiarňach, ktorých bolo po obci niekoľko. Na fotografiách sa zachovala sušiareň u Vincenta Nanáka v humne, ku ktorej sa chodievali pravidelne fotografovať ešte aj v 70. rokoch. Sušiarne boli v minulosti najlepším spôsobom uchovania, konzervovania potravín, ale v priebehu druhej polovice 20. stor. postupne zanikli. Dnes stojí v obci posledná, ako memento zo starých dôb.

● CHOV ZVIERAT

V obci sa podľa tabuliek zo všeobecného súpisu poľnohospodárskych zvierat k 1. januáru 1951 nachádzalo 14 koní, z toho 1 žrebec (vo vlastníctve Jozefa Púčka), 6 kobýl, 7 valachov (pomenovanie valach dostal kastrováný kôň určený predovšetkým na ťažnú prácu). Počet hovädzieho dobytku bol 114 (z toho 3 ťažné voľy, 67 kráv, 27 jalovic, 16 jalovic do jedného roku a jeden býk). Ošípaných bolo 62, oviec 77, z toho jeden baran. Kôz bolo v obci 5. Spočítaná bola dôkladne aj miestna hydina. V obci sa nachádzalo 180 sliepok (z toho 14 kohútov), 21 husí (z toho 2 gunáre), 16 kačíc (z toho 6 káčerov). Z roku 1951 existuje i záznam, že sa v obci v jednom z dvorov vyskytla nákaza cholery hydiny, na základe čoho na jeseň prebiehalo v obci očkovanie, aby sa zamedzilo jej rozšíreniu.

● VÝKUP VAJEC, OBILIA

V minulosti sa v Trenčianskej Závade podobne ako v iných obciach organizoval pravidelný výkup vajec z domácností. Viedli sa celokrajské štatistiky o úspešnosti. V roku 1951 splnila obec plán na 94,4% a v krajských štatistikách sa tak umiestnila na 12. mieste. Ak obec dosiahla úspešnosť 100%, dostala potvrdenku, ktorá slúžila ako potvrdenie na možnosť voľného odpredaja vajec. Pre príklad, aby obec v roku 1951 splnila ročný plán, muselo sa do 30. júna 1951 z obce vykúpiť spolu 9 500 kusov vajec, pričom k 28. máju im chýbalo ešte 2 468 vajec.

Vo výkupe obilia sa obec umiestnila na 9. mieste, plán bol tak splnený na 107,5 %. Na úspešnosť výkupu dozerala komisia pre prípravu výkupu v zložení: za KSS Jozef Ďuriš, predseda MNV Vincent Pavlačka, referent pre výživu Jozef Kňazek a referent pôdohospodárstva Ondrej Belko.

● VČELÁRSTVO

V obci sa nachádzal jeden včelár, ktorý mal v roku 1950 11 včelstiev. Predajná cena medu bola 60 Kčs. Miestnym včelárskym znalcom bol Vincent Korienek.

CELOOBEČNÉ JRD

● ČO PREDCHÁDZALO ZALOŽENIU JRD TRENČIANSKA ZÁVADA

VZNIK JRD
5. JÚN 1958

Dňa 13. mája 1958 odpoľudnia sa uskutočnila celoobecná schôdza v miestnej škole, na ktorej prehovoril predseda ONV súdruh Minárik o potrebe založenia JRD v Závade. Od 19. mája do 28. mája sa v školskej triede a v kabinete každý deň uskutočnilo presvedčanie roľníkov. Roľníkov presvedčali aj priamo na ONV v Trenčíne. Kronikár ďalej uvádza: „...každý večer prišla do dediny „úderka“ odevákov z Trenčína, ktorí po domoch zas presvedčali občanov. S nimi chodil aj riaditeľ školy...“ Všetko prebehlo v prospech družstva. **Celoobecné JRD bolo založené dňa 5. júna 1958.** V tento deň v dopoludňajších hodinách prebehla v miestnej škole slávnostná voľba „Výboru“ a revíznej komisie JRD, pri ktorej prehovorili viacerí členovia ONV a sám predseda Minárik. **Za prvého predsedu JRD bol jednohlasne zvolený stredný roľník Ján Vavruš.** Družstvo aktívne fungovalo v obci viac než 20 rokov. Počas obdobia samostatnosti družstva ho riadilo spolu päť predsedov: **Ján Vavruš (1958), Ondrej Belko (1959 - 1962), Lukáč Pavlačka (1962), Adam Christina (1963 - 1964), Ondrej Straka (1965 - 1972).** V roku 1973 sa JRD Závada zlúčilo s JRD Ľuborča. Za predsedu družstva bol zvolený Jozef Adamčík. **V roku 1975** nastalo zlúčenie družstiev Klúčové, Nemšová, Ľuborča, Tr. Závada a Horné Srnie do jedného. Vzniklo JRD Vlára Nemšová.

● PRVÁ SPOLOČNÁ ŽATVA

Na prvú žatvu v roku 1959 dostali pracovníci družstva na týždeň jeden samoviazač. Ostatné všetko robili ručne. Ručne sa kosilo i viazalo. Na roli sa nachádzalo aj 65 - 70 ľudí, dosť na takú malú obec. Jedni kosili, druhí viazali a školáci znášali. Keď prišlo k mlatbe, mlátilo sa na dve smeny. Pohrabalo

sa každé strnisko. Závada ale nemala žiadne sýpku. Najprv sa budoval kurín pre sliepky, potom kravín pre 66 kráv, ale žiadny priestor na uskladnenie obilia. To sa nosilo po schodoch, rebríkoch na povalu školy a kdekomu po dedine. Ťažko sa týmto spôsobom ustrážiť, kde a koľko sa dalo. Podľa spomienok pána Belku⁸, keď bol dobrý rok, v obci sa vymlátilo aj 7 vagonov obilia.

● JAHODOVISKO

Za predsedu Lukáča Pavlačku v roku 1962 bolo v Závade založené jahodovisko. Ondrej Belko premýšľal, ako ľuďom zaplatiť. Prišiel na nápad s pestovaním jahôd. Navštívil šľachtiteľskú stanicu v Bojniciach a následne boli jahody objednané. Bol ale veľmi suchý rok a pôda sa spočiatku nedala orať. Nakoniec ale zapršalo a jahody sa podarilo vysadiť. Prvý rok ich pobil ľadovec, ale druhý rok sa urodilo.

● POKLAD V OVOCNOM SADE

Ľudská činnosť a príroda - tieto dva faktory sa spojili, aby odkryli historický poklad. Nález mincí, ktoré boli ukryté pred zrakmi obyvateľov po celú storočia, sa podaril pracovníkovi JRD v ovocnom sade. Stalo sa tak 1. júna 1965. Ovocný sad sa nachádzal v lokalite Pod Kopankou nad Záhradami. Bolo po výdatných dažďoch, zem bola v mnohých miestach splavená a pracovníci O. Korienek, J. Mindžar, M. Gajdošíková a H. Korieneková preorávali zem v ovocnom sade, keď pri plote sadu narazili na poklad. Neviedno, kto a kedy ho zakopal, vie sa len toľko, že mincí bolo 45 a ich presný popis sa nachádza aj v publikácii **Nálezy mincí na Slovensku⁹. Najstaršia pochádza z roku 1511 a najmladšia z roku 1620.** To znamená, že poklad bol pravdepodobne zakopaný niekedy v priebehu 17. stor. Prečo? Dôvodov mohlo byť viac. Majiteľ mincí ich mohol skryť v období povstania, tureckých vpádov a možno poklad ukryl len pred obyvateľmi susedných dedín či vlastných susedov. Existuje totiž niekoľko listín zo súdnych procesov, v ktorých sa opisujú vpády niekoľkých obyvateľov Závady na okolité obce a naopak. Či mince právom patrili svojmu majiteľovi alebo išlo nebudaj o zbojnícky lup, sa už asi nikdy nedozvieme. Dnes sú uložené v depozite Trenčianskeho múzea v Trenčíne.

8. PAUER.M.: Jednotné roľnícke družstvo Vlára v Nemšovej, str. 55 - 57.

9. KOLNÍKOVÁ,E.,HUNKA J.: Nálezy mincí na Slovensku IV. Archeologický ústav SAV. Nitra, 1994, str. 173.

LESNÉ HOSPODÁRSTVO

Od nepamäti je obec úzko spojená s lesným hospodárstvom. Rovno nad dedinou sa rozprestiera rozsiahly lesný porast, ktorý slúžil na obživu obyvateľov Tr. Závady. Lesy boli a aj naďalej sú zdrojom dreva na kúrenie či ako materiál na stavbu obydlí.

Práca v horách bola ešte ťažšia ako na poli. Pracovníci chystali drevo, gulatinu, siahovice, hranoly a fošne. Pripravené drevo zvažali furmani nielen zo Závady, ale i zo širokého okolia (Horné Srnie, Klúčové, Skalská Nová Ves, Újazdu, Nemšovej a Ľuborče). Drevo vozili z hôr na železničnú stanicu do Nemšovej na koňoch, voloch i kravach. Práca v lesoch bola veľmi namáhavá, náročná a častokrát aj veľmi nebezpečná. Hora sa vďaka tejto činnosti rokmi menila. Irena Prnová vo svojej publikácii Fatimské zjavenia a Trenčianska Závada uvádza, že drevo sa v minulosti ťažilo najmä v lokalite Jelenec, Kaluže, Piesky, Vo Vrškoch, Nad Oborou. Taktiež uvádza, že tam rástli krásne duby, vysoké, rovné ako sviece. Tieto poskytlí veľmi kvalitné drevo. Tiež sa chystalo bukové drevo, klady rôznych rozmerov a palivové drevo. Do hôr chodili pracovať aj ženy a dievčatá. Sadili stromky, vyhrabávali lúky, zbierali palivové drevo a v zime, keď nebolo roboty, si chodili privyrobiť do miestnych sklární. Bohatstvo lesov vraj využívali obyvatelia obce i na pálenie

dreveného uhlia. Naznačuje to choťárny názov Uhliská, ale žiadne iné informácie o tejto činnosti sa nezachovali. Či a kedy sa skutočne v Závade drevené uhlie páliło, nevieme.

● GENÉZA MAJITEĽOV MIESTNYCH LESOV

Z roku 1784 v sčítaní obyvateľstva je uvedené, že obec Závadu vlastnil **János Ilezházy gr.** (Ján Batista Ilezházy), ktorý bol zároveň vlastníkom panstva Brumov, do ktorého patrila aj Tr. Závada. V roku 1835 predal panstvo jeho syn Štefan II. Ilezházy, ktorý bol zároveň posledným mužským príslušníkom rodu Ilezháziovcov. Štefan II. Ilezházy predal Brumovské panstvo spolu s celým trenčianskym panstvom bankárovi Jurajovi Sínovi. Po jeho smrti v roku 1856 zdedil majetok jeho syn Šimon Juraj Sina. **V rokoch 1868 - 1872 vybudoval rod Sinaovcov na slovenskej strane veľkostatku, v k. ú. obcí Ľuborča, Závada, Horná a Dolná Súča, tri oddelené zvernice s celkovou rozlohou cca 4000 ha.** Barón Šimon Juraj Sina nemal mužského dediča, len štyri dcéry. Po jeho smrti v roku 1876 dedí brumovské panstvo najmladšia dcéra Ifigénia, ktorá ho v roku 1894 predala schwechatskému pivovarníkovi Antonovi Dreherovi II. Po vymretí rodu Dreherovcov¹⁰ dedí v roku 1929 panstvo Brumov a Ľuborču a s ním pravdepodobne aj lesy v Závade manželka **Edeltrúda Dreherová**, ktorá sa opäť vydala a ďalej sa v dokumentoch objavuje ako Edeltruda Kulmerová (v roku 1936 za rozviedla a tretíkrát sa vydala za baróna Ervina Rainerea v. Harbacha). Po 2. sv. vojne spadajú lesy pod štátnu správu.

● HORÁREŇ

Podľa dokumentu z prečíslovania budov v roku 1981 je uvedená informácia, že horáreň bola postavená v roku 1958, ale na mape je zakreslená budova už v roku 1955 a v archíve v Trenčíne je zmienka o horárni už v roku 1930. Horáreň obývali alebo ju využívali hájníci, ktorí sa starali o okolité lesy. Pôvodne išlo o drevenicu, ktorú neskôr dostavali a prerobili do dnešnej podoby. Horáreň bola a i dnes je akýmsi neoficiálnym vstupom do miestnych lesov. Stojí tam sama a v chladom kúte doliny dáva pozor na lesníkov.

● HÁJNICIA DREVORUBAČI

V 30. rokoch 20. stor. podľa sčítania obyvateľstva v obci žil Jozef Konečný povoláním lesník a mal funkciu hájníka na veľkostatku Edeltrudy Kulmerovej (Brumovské panstvo). Bol českej národnosti a do obce prišiel v roku 1929 zo Štítnej pri Bylnici. V obci žil so svojou rodinou pravdepodobne do konca 30. rokov. Jeho manželka sa volala Otília a deti František a Mária. Bývali na samote v Horárni (číslo domu 24). Horáraň ale nevlastnili, bola majetkom Edeltrudy Kulmerovej. V rovnakom dokumente sa spomínajú aj drevorubači a to Letko Michal, Hlatký Michal a Anton Žársky a jeden drevovláčar Cyril Gorčík (bol českej národnosti a prišiel v roku 1910 z Vyškova). I drevorubači boli súčasťou veľkostatku. Ďalším známym hájníkom bol **Jozef Kňažek a Anton Reiznauer**. Po 2. sv. vojne a zoštátnení miestnych lesov bol hájníkom Gustav Škunda. Z tohto obdobia sa zachovalo niekoľko fotografií. Hájnik **Gustav Škunda** býval v horárni i so svojou rodinou pravdepodobne do druhej polovice 70. rokov. V kronike zo dňa 9. decembra 1976 sa nachádza záznam, že z miestnej školy v Závade sa odhlásila Janka Škundová, žiačka 1. ročníka, pretože sa s rodičmi presťahovala do Ľuborče. Ďalším hájníkom bol **Juraj Ág**, ktorý žil v horárni sám a venoval sa chovu domácich zvierat a po pozemku sa mu prechádzali aj nádherné pávy, na ktoré si miestni dobre pamätajú z 90. rokov. Po ňom nastúpil do funkcie Andrej Lukšo, v horárni ale už nebýval. Svoju funkciu si plní dodnes.

● PRÁCA V LESOCH, POVOZNÍCTVO

V dokumente z roku 1927 sa uvádza, že povozníctvu sa v obci Závada venovali dvaja koňári Michal Gabriš a Ján Koriemek. Mali ročný obrat približne 6 000 - 7 000 Kčs. Zároveň boli ale predovšetkým roľníkmi a povozníctvom nebolo ich hlavným zamestnaním.

● OBRÁZOK NA VEĽKOM JELENCI POD HOLÁČOVOU

PRÍBEHY
ĽUDÍ

Zväžanie dreva z hôr bola i je náročná práca. Existujú príbehy ľudí, ktoré opisujú, že často išlo i o život. Jeden príbeh dodnes pripomína **Obrázok na Veľkom Jelenci - Pod Holáčovou**. Jeden gazda, ktorý vozieval drevo zo závadských hôr, si naložil siahovice na voz a pobral sa domov. Keď sa blížil k Závade, zrazu pocítil, že mu na zamrzutej zemi nechytá koleso. Rýchlo ním pohlo a cez cestu preletel, nedalo sa mu vytočiť na Závadu, ale ťahalo ho dolu brehom do Sučanskej doliny. Letel s vozom a koňmi prudko dolu kopcom. Kone sa mu podarilo nakoniec nasmerovať a zastaviť na peň, ktorý trčal v ceste. Peň kone udržal, ale rebriny skoro pri náraze odtrhlo. Nikomu sa nič nestalo. Peň jeho i kone zachránil. Ako vďaka za Božiu záchranu dal gazdov dedko osadiť na neďalekom strome obraz Božského Srdca Ježišovho, ten ale časom zo stromu odpadol a takmer sa na naň zabudlo. V roku 2022 bola Božia muka osadená späť na pôvodný strom, na ktorom ostal už len klinec¹¹.

10. TUREK, J.: Panstvo Brumov a Poľovnícky klenot Antonstál, 2019
11. ONDRIÁŠ, D.: Poznané i nepoznané, 2022.

● RUSKÉ JEDNOTKY V OKOLITÝCH LESOCH, ROK 1968

Z 23. septembra 1968 existuje situačná správa Lesného závodu Trenčín o činnosti cudzích vojsk v rámci Lesného Závodu Trenčín¹². Uvádza sa v nej, že na poľesi Dolná Súčča a v lesnej čiastke Kolesová sú cudzie jednotky, ktoré brzdia práce v lese. Vojaci sústredení v tomto priestore strieľajú po poľesi a to skoro denne, ráno i večer. Rozsah strelby je od 2 do 40 rán, z čoho vyplýva podozrenie, že odstreľovali zver, čím miestni poľovníci nemohli vykonávať svoju činnosť. Príslušníci cudzích vojsk boli prichytení aj pri lovení pstruhov v potoku Ľuborčianka a vyskytli sa aj krádeže dreva.

ŠKOLSTVO

„V susedných obciach Tr. Závady už dávno boli zriadené ľudové školy cirkevné alebo štátne, keď Trenčianska Závada nemohla si ani pomyslieť na taký „luxus.“ Kdeže by! Chudobný podhorský ľud hnaný po svete za denným chlebičkom nemohol spoliehať na svoje sily, vtedajšiemu štátu nezáležalo na zapadlej slovenskej dedinke, mal iste dôležitejšie starosti, než bolo zriadenie školy v Závade“ ... Alžbeta Szárková¹³.“

Po prvej sv. vojne sa situácia zmenila. V roku 1919 bola v obci zriadená pokútina (neoficiálna) škola. V súkromnom dome vyučoval **Alojz Novosad**. Zriadenie oficiálnej školy vôbec nebolo jednoduché. Na realizáciu projektu sa podieľal školský inšpektor Gustáv Šimka, obvodný notár v Nemšovej Valér Husár a starosta obce Trenčianska Závada Ondrej Korienek. Obec v spolupráci s miestnou urbárskou obcou vybrali vhodný pozemok a dňa 23. september 1926 začali stavebné práce na budove štátnej ľudovej školy. Práce boli ukončené dňa 8. júna 1927 (skolaudovaná bola 6.4.1928). Budova obsahovala jednu učebňu, predsieň pri vchode do učebne, jednu miestnosť ako školský kabinet. Učiteľský byt pozostával z dvoch izbiere, predsiene, komory a kuchyne. K budove školy vybudovali aj vedľajšie stavby: dreváreň, záchody a chlievy. Prvou učiteľkou sa dňa 1. septembra 1927 stala Alžbeta Szárková.

● VYSVIAČKA NOVEJ ŠKOLY

Slávnostnej vysviacky školy sa dňa 5. septembra 1927 sa zúčastnilo množstvo miestneho obyvateľstva i obyvateľstva z okolia. Vysviacku vykonal nemšovský farár Žigmund Martišš. Príhovory sa niesli v duchu nádeje. Poukázali na školu ako na žriedlo, pre krajšiu budúcnosť jedincov, celý národ a štát. Ako uvádzajú dobové pramene: prítomní s veľkou pozornosťou počúvali a v ich tvárach bolo vidieť radosť z novej školy, zo slobodnej školy slovenskej. Mnohí si totiž veľmi živo spomínali na nedávny silný maďarizačný vplyv, ktorý na slovenských školách bol. Rovnako tak mali obrovskú radosť z toho, že ich deti sa už nebudú musieť trmácať v snehu či blate cestou do školy v Nemšovej, nebudú sa tiesniť v pokútnej škole, ale budú mať školu a učiteľa ako ostatné obce. Po ukončení slávnosti, ktorej súčasťou boli aj učiteľia susedných obcí, podávalo sa za veselej nálady občerstvenie v učiteľskom byte.

5. 9. 1927

12. ŠA TN, Situačná správa LZ Trenčín. Štátne lesy podnikové riaditeľstvo, 1968

13. SZÁRKOVÁ, A.: Školská kronika Štátnej ľudovej školy v Trenčianskej Závade, 1926-1945.

● PRVÉ RIADNE VYUČOVANIE PRVÍ ŽIACI

Riadne vyučovanie začalo v budove novej školy **6. septembra 1927**. Učilo sa v jednej triede. Do školy nastúpilo v školskom roku 1927/1928 spolu 38 žiakov (20 chlapcov a 18 dievčat). Žiaci boli vo veku od 6 do 12 rokov. Na začiatku prvého roka učiteľka Szárková uvádza: „... len s ťažkosťami sa dosahuje, aby rodičia zabezpečili svojim deťom do školy potrebné písanky a pomôcky.“ Zriadila teda školskú pokladnicu, kde deti každý mesiac platia patričný obnos. Situácia sa zlepšila a deti začali byť včas zásobené. V školskom roku 1929/1930 mala škola už 51 žiakov. Prvými žiakmi, ktorí ukončili povinnú školskú dochádzku, boli 14 roční **Ján Korienek, Štefan Pavlačka, Irena Belková, Mária Tomíková a Irena Trúnkova**. **Najviac žiakov mala škola v školskom roku 1933/34**, spolu ju navštevovalo 66 žiakov. Vznikla dvojtriedna škola, v ktorej druhú triedu vyučoval Jozef Karas. **V šk. roku 1947/48** sa počet žiakov znížil na 24, z dôvodu novej meštianskej školy, ktorá vznikla 1. septembra 1947 v Nemšovej. Povinne ju mali navštevovať deti, ktoré spĺňali podmienky z obcí Nemšová, Liborča, Klúčové a Tr. Závada. V škole v Tr. Závade sa tak znížil počet žiactva na polovicu. Poslední žiaci, ktorí vo veku 14 rokov ukončili povinnú osemročnú školskú dochádzku priamo v Závade v roku 1947 boli: Vincent Korienek z 5. roč., Ján Matejka zo 6. roč., Jozef Adamec z 8. roč., Jozef Ďuriš z 8. roč., Júlia Gajdošíková z 8. roč., Mária Kňazková a Mária Korieneková z 8. roč.

● V ZÁVADSKÉJ ŠKOLE I DETI Z OSADY ANTONSTÁL A LIBORECKÝ HÁJ

V roku 1942 bola základná škola so súhlasom rímskokatolíckeho biskupského úradu v Nitre dňom 1. septembra premenovaná na **rímsko-katolícku ľudovú školu**. Uvedený typ školy bol určený podľa zákona, keďže v obci (obvode školy) bol počet k dňu 1. januára 1941 spolu 62 rímsko-katolíckych školopovinných detí. Vecné výdavky ale naďalej bola povinná uhradiť obec Trenčianska Závada. Obvod školy tvorilo i naďalej katastrálne územie obce Trenčianskej Závady, osady Antonstál a „Liboreckého háju“ z katastrálneho územia obce Ľuborče. Takto bola definovaná zriaďovateľská listina ľudovej školy podľa zákona prostredníctvom škôldozorného úradu príslušnej cirkevnej vrchnosti. V roku 1945 bola poštátnená a premenovaná na **Štátnu ľudovú školu** v Tr. Závade.

● STRAVOVACIA AKCIA 1947

Jednou zo zaujímavých a pre miestne deti významných sociálnych akcií bola **Stravovacia akcia v roku 1947**. Miestna škola si dňa 9. marca 1947 prevzala 3,5 kg kakaa a 275 kg múky ako dar kanadského dorastu pre chudobné deti v Tr. Závade. Dňa 19. marca sa prvýkrát počas veľkej prestávky podávalo teplé kakao a pečivo. Stravovacia akcia trvala do 19. mája 1947. Žemle piekol pekář z Nemšovej a teplé kakao pripravovala riaditeľka školy Alžbeta Szárková/ Slávnická. Radosť na tvárach detí na fotografii, ktorá sa z tejto príležitosti zachovala, vidieť, ako málo mali deti po vojne a ako málo stačilo, aby sa potešili.

● POSLEDNÍ UČITELIA A KONIEC ZÁKLADNEJ ŠKOLY V ZÁVADE

Poslednými učiteľmi v ľudovej škole v Závade boli manželia **Milan Slávik a Anna Sláviková**, ktorí prišli do obce učiť v roku 1960 a učili tu až do zavretia školy v roku 1977. V školskom roku 1976/77 školu navštevovalo 17 žiakov, najmenej v celej jej histórii.

Na základe rozhodnutia ONV - odboru školstva v Trenčíne bola od 1. 9. 1976 zriadená v obci jednotriedna škola, kde sa vyučoval 1. - 2. - 3. ročník. Žiaci 4. ročníka boli preradení do ZDŠ v Nemšovej. Milan Slávik bol z pracovných dôvodov preložený na ZDŠ 1. - 5. ročníka Horná Súča-Trnávka a poslednou riaditeľkou a učiteľkou sa tak stala Anna Sláviková. Následne, na základe rozhodnutia ONV - odboru školstva v Trenčíne, pre nízky stav žiakov na škole bola škola **zrušená a dňom 30. júna 1977** žiaci 1. - 3. ročníka od prvého septembra 1977 začali chodiť do ZDŠ Nemšová a riaditeľka Anna Sláviková bola preložená na ZDŠ Horná Súča-Trnávka. Škola bola kultúrnym stánkom nielen pre žiactvo, ale i pre celú obec. Vďaka nej sa pri príležitosti osláv rôznych sviatkov konali v obci kultúrne podujatia, divadelné predstavenia, lampónové sprievody, neskôr premietania filmov i tanečné zábavy. Ťažko opísať komplexné dianie za jej fungovania v obci na pár riadkoch. Vďaka nej sa zlepšila životná úroveň obyvateľstva nielen na úrovni výchovno-vzdelávacej, ale i zdravotnej a sociálnej. Robili sa rôzne zbierky pre druhých a ošacovacie akcie zamerané na obdarovanie chudobných miestnych detí (napr.: na Vianoce boli obdarené novými pančuchami či topánkami).

● TURISTICKÉ STREDISKO, OKRESNÝ DOM PIONIEROV A MLÁDEŽE

Po ukončení fungovania školy prešla budova rekonštrukciou a vznikol tu okresný dom pionierov. Riaditeľkou domu bola Anna Milánová z Nemšovej. Budovu spravoval do roku 1993 Viliam Adamec s manželkou. Od roku sa premenovalo na centrum voľného času a správcom sa stal Jozef Knápek. Neskôr bola budova predaná do súkromného vlastníctva a v súčasnosti slúži na bývanie.

KAPLNKA ZASVÄTENÁ PANNE MÁRII FATIMSKEJ

● PRVÉ VÝROČIE UKONČENIA VOJNY

Dňa 12. mája 1946, ako sa píše v kronike, mala malá tichá dedinka nevšednú slávnosť. Spolu so všetkými, čo boli evakuovaní v Tr. Závade počas vojny, si pripomenuli prvé výročie oslobodenia. Pri tejto príležitosti vďační ľudia celej nemšovskej farnosti prišli z Nemšovej procesiou do Závady pod vedením dôst. pána kaplána **Jozefa Hanku**, aby sa tu poďakovali pánu Bohu za ochranu počas vojny. Podujatie prebehlo pred vchodom miestnej štátnej ľudovej školy, ktorý bol vyzdobený riaditeľkou školy Alžbetou Szárkovou a miestnym žiactvom. Svätú omšu viedol dôstojný pán dekan, farár z Nemšovej, Jozef Kianička za sprievodu dychovej hudby z Nemšovej a spevu prítomných ľudí. V kázni Jozef Kianička poukázal prítomným na zvláštnu ochranu božiu a ochranu Sedembolestnej Matky božej patrónky Slovenska, ku ktorej sa všetci počas evakuácie v Závade utiekali a tak skrúšene modlili a vrúčne ju prosili o ochranu. Prítomných upozornil aj na sľub, ktorý dali počas vojnových dní, že ak ich Pán Boh a Patrónka zachráni, pomôžu obyvateľom Trenčianskej Závady, ktorí tak ochotne prichýlili ľudí z okolia, postaviť kaplnku.

● ZBIERKA NA BUDÚCU KAPLNKU

Zbierka začala hneď po svätej omši. Ľudia ochotne prispeli. Každý rád obetoval. Po svätej omši sa prítomní rozišli po rodinách, u ktorých sa počas vojny zdržiavali a na prežitie udalosti spomínali. Pre duchovných, učiteľov a predstaviteľov obce bol pripravený obed v byte riaditeľky školy. Priebehu celej akcie prevládala rodinná atmosféra. Poobede bola v prírode ľudová zábava, ktorá trvala až do večera. Čistý zisk zo zábavy bol tiež venovaný na budúcu kaplnku. Zbierky pokračovali aj po slávnostnom dni a napr.: 22. decembra 1946 pripravili žiaci základnej školy divadelné predstavenie v troch dejstvách a spevom „Idem Ježiškovi,“ ktorého čistý zisk bol tiež venovaný na kaplnku.

● STAVBA KAPLNKY, POSVIACKA ZÁKLADNÉHO KAMEŇA

O stavbu kaplnky sa zaslúžili obyvatelia Tr. Závady muži, ženy i deti, tiež obyvatelia Nemšovej a okolia a predovšetkým vdp. Jozef Kianička, vdp. kaplán Jozef Hanko, generál Jozef Martin Kristín, Jozef

Bútor, Štefan Gurín, Ondrej Korienek a Michal Korienek, ktorý bol vedúcim stavby kaplnky. Posviacka základného kameňa sa konala už o rok 18. mája 1947. Vykonal ju vdp. dekan Jozef Kianička. Pre obec to bola veľká slávnosť. Podobne ako v predchádzajúcom roku, doputovali vďační ľudia z celej nemšovskej farnosti. Z Nemšovej prišli procesiou. Boli tu veľké podakovacie služby božie a následne posviacka základného kameňa nového kostola v Tr. Závade. Poobede bola v prírode ľudová zábava, ktorá trvala až do večera. Čistý zisk z nej bol tiež venovaný na kaplnku¹⁴. Stavba bola ukončená v roku 1949 a dňa 14. augusta sa pri príležitosti Nanebovzatie Panny Márie uskutočnila posviacka nového kostola. Posviacku vykonal veľprepošť Mons. Rudolf Formánek, nitriansky kanonik. Kaplnka bola zasvätená Panne Márii Fatimskej. K jej úcte zložil kaplán Jozef Hanko pieseň, „**Fatimské zjavenie**“.

● VÝZDOBA, VYBAVENIE A STAROSTLIVOSŤ O KAPLNKU

Hlavný oltár podľa fotografie z Fatimy vyrezal sochár a maliar **Michal Papiernik**. Predlohou postáv Ferka, Lucii a Hyacintky mu boli miestne deti z Ľuborče. Luciu predstavovala **Helena Patková**, Ferka **Ján Prno** a Hyacintku **Helena Koničková**. Na oltári sa nachádza 6 svietnikov, ktoré kúpila v roku 1949 pani učiteľka **Alžbeta Szárková**, riaditeľka školy v Závade. Bočný oltár vľavo je zasvätený svätému Jozefovi. Socha je v životnej veľkosti a venovala ju rodina Mikulová z Ľuborče. V období Vianoc sú pod oltárom jasličky. Bočný oltár vpravo je zasvätený Božskému Srdcu Ježišovmu. Je na ňom umiestnená socha Pána Ježiša, ktorá je tiež v životnej veľkosti. Pod oltárom býva každý rok od Veľkého piatku po Bielu sobotu Boží hrob. Zaujímavosťou je, že oproti pôvodnej malbe na hlavnom oltári, ktorú môžeme vidieť na historických fotografiách z roku 1949, sa dnes na oltári nachádza odlišné rozmiestnenie ovečiek (vľavo z pôvodných 9 ovečiek je tam dnes len 7). V roku 2004 prebehla rozsiahla rekonštrukcia, počas ktorej v strede oltára na svätostánku pribudli nové pozlátané dvierka, ktoré sú umelockým dielom **Ludovíta Vavruša z Klúčového**. Ďalej sa zväčšila sakristia, pristavil sa hlavný vchod do kaplnky, nový kríž na veži a mnohé iné interiérové a exteriérové úpravy.

1. Fatimské zjavenie Panny Márie svetu prinieslo napomenutie. Nebeská Matička deťom sa zjavila a tento hriešny svet k pokániu vyzvala.
2. Tri nevinné deti ovce pásali, svätý ruženec sa modlievali. Hyacintka, Ferko, Lucia sa volali, bohumilé skutky radi robievali.
3. Trinásteho mája tam pri pasení na jasnom nebi žiaru zbadali, akoby sa búrka náramne blížila, by tento hriešny svet bleskami skárala.
4. Posledné zjavenie bolo v mesiaci, keď žehná verných v ruženci. Premnoho sveta sa ten deň zišlo, hoci bol veľký dážď a len tak sa lialo.
5. Fatimské zjavenie aj po skončení svetu prináša mnoho žehnaní, mnohých tam vyľieči na tele, na duši, tá matka Fatimská, čo smutne nás prosí.

Ref: Čiňte pokánie, hriech nepáchajte.
Syna Božieho neurážajte.

Autor: vdp. J.Hanko

Fatimské zjavenie

14. ŠA TN, Školská kronika Štátnej ľudovej školy v Trenčianskej Závade, II. diel. 1945-1975.

Zvony v kaplnke sú dva, menší umieračik menom Mária pochádza zo starej zvonice, ktorá bola kedysi v obci. Väčší zvon menom Jozef bol zakúpený v roku 1949 z finančnej zbierky veriacich. Zvonárčenie v kaplnke sa dedí z generácie na generáciu medzi členmi tej istej rodiny. Ako prvý začal zvoniť **Augustín Pavlačka**, potom to zdedil jeho brat **Ondrej Pavlačka** s celou rodinou. O kaplnku sa počas jej histórie starali štyria kostolníci: **Michal Korienek, Antónia Gabrišová, Mária Kurucová a Emília Belková s manželom Ondrejom**. V súčasnosti aktuálnej kostolníčke vypomáha Magdaléna Pavlačková.

● PÚTE A SLÁVNOSTNÉ SVÄTÉ OMŠE

Slávnostné sväté omše sa v minulosti vykonávali iba dvakrát do roka. Neskôr od roku 1989 sa viedli omše aj v utorok a v nedeľu. Za pána dekana Hanulíka sa konali omše aj každý prvý piatok v mesiaci. V roku 2003, keď sa prerábala hlavný kostol sv. Michala v Nemšovej, konali sa tu aj krsty a sobáše a v roku 2004 sa namiesto v kaplnke vykonávali sv. omše v sále kultúrneho domu nad kaplnkou. V kaplnke v tom čase totiž prebiehala rekonštrukcia priestorov a okolia. Počas každoročných púti do Trenčianskej Závady prichádzajú pútnici i zo širokého okolia. V roku 1989 bol súčasťou slávnostnej sv. omše i **Mons. Jozef Adamec**, biskup v USA v štáte Michigan. Jeho korene siahajú priamo do Trenčianskej Závady. Priamo z obce pochádzajú jeho rodičia. V roku 1999 bola pri kaplnke osadená aj mramorová pamätná tabuľa ku tri osobám, nemšovského kňaza Jozefa Kianičku a kaplána Jozefa Hanku, ktoré sa najviac zaslúžili o stavbu kaplnky.

● SAKRÁLNE PAMIAJKY OBCE

V obci sa okrem najznámejšej stavby kaplnky Panny Márie Fatimskej nachádzajú aj rôzne iné malé sakrálne stavby. Ide o božie muky, kamenné kríže či repliku najstaršej známej sakrálnej stavby v obci, zachytenej na fotografii - zrubovej zvonice. Sväté obrázky, božie muky a kríže detailne opisuje Dominik Ondriáš vo svojej publikácii¹⁵. Zasvätené sú prevažne Panne Márii, či Srdcu Ježišovmu a spolu obkolesujú obec po jej celom obvode, akoby ju chránili.

● ZRUBOVÁ ZVONICA A NAJSTARŠÍ ZVON

Môžeme jej právom dať titul najstaršej sakrálnej stavby v obci, o ktorej existujú záznamy. Do súčasnosti sa nezachovala. Pôvodne stála v strede obce. Bolo to na pozemku richtára Augustína Trúniku. Niektoré zdroje uvádzajú, že zvonica pochádzala z roku 1910, iné, že z roku 1900. Najnovšie zistenia na katastrálnych mapách z roku 1888 ukazujú na fakt, že práve v týchto miestach sa nachádzal ne-

15. ONDRIÁŠ, D.: Poznané i nepoznané. 2022, s.77-89.

jaký sakrálny objekt. Išlo o zrubovú zvonicu alebo nejakého jej predchodcu či drevený kríž? To sa z mapy nedozvedáme. Na priesvitkách k mape z roku 1868, ktorú pre výskum poskytol geoportal.sk., sa nachádza podrobné zakreslenie domov v obci a tiež kresba kostolíka, približne v tých miestach, kde stála zvonica. Nákres kostolíka na mape je asi prehnaným symbolom vyjadrenia sakrálnej stavby, ktorá sa na mieste skutočne nachádzala. Pôvodná Zrubová zvonica bola v roku 1965 zbúraná z dôvodu výstavby potravín. Jedinými originálnymi fragmentami, čo nám zvonicu pripomínajú, sú historická fotografia a zvon, ktorý je od roku 1949 umiestnený vo veži kaplnky Panny Márie Fatimskej a patrí teda k najstarším zachovaným historickým artefaktom v obci. Má meno Mária a slúži ako umieračik.

● REPLIKA ZRUBOVEJ ZVONICE

O to, že zrubová zvonica v Tr. Závade stojí aj dnes, sa v uplynulom desaťročí zaslúžili nadšenci a dobrovoľníci. Približná replika zvonice bola pod vedením Augustína Púčka vystavaná v roku 2014. Súčasný zvon, ktorý sa v nej nachádza, bol odliaty v Žarnovici v roku 2013 a pôvodne mal byť súčasťou zvonkohry, ale tóninovo do nej nesedel. Kríž na zvonici je stará ručná kovácka práca, pôvodne osadený na streche farského kostola v Nemšovej. Obrazy do zvonice darovala rodina Serišová z Trenčianskej Teplej a sú z roku 1919. Mozaiková dlažba vo zvonici sa zachovala zo starej fary v Nemšovej a drevený šindel daroval Pavol Chmelina. Slávnostné požehnanie zrubovej zvonice sa konalo 17. mája 2014.

KULTÚRA - ORGANIZÁCIE

Kultúrny dom v Trenčianskej Závade bol postavený začiatkom 70. rokov. Pozemok, na ktorom stojí dnes, bol majetkom štátu v správe MNV a v tom čase mal charakter neplodnej pôdy, pretože bol využívaný ako smetisko alebo príležitostná skládka. Nevýhodou pozemku bola necentrická poloha cca 300 m od stredu obce. Stavenisko bolo potrebné odsúhlasiť s okresným hygienikom vzhľadom

na hospodársky dvor JRD, prípadne cintorín. Tento pozemok bol druhou alternatívou pre umiestnenie budovy kultúrneho domu. Pred výstavbou bola preferovaná alternatíva č. 1., pozemok v strede obce oproti budove potravín na mierne svahovitom teréne, kde sa nachádzal ovocný sad a zvyšky zbúraného rodinného domu. Úspešná bola nakoniec alternatíva č. 2. Plánovací odbor ONV v Trenčíne schválil plán akcie „Z“ 7. augusta 1970 a ukončené boli približne v roku 1975.

● PRI VÝSTAVBE KULTÚRNEHO DOMU POMÁHALI AJ ŽIACI

V školskej kronike sa uvádza, že aj 4. ročník priložil ruku k dielu. Dňa **3. júna 1971** sa 10 žiakov 4. ročníka zúčastnilo na brigáde výstavby kultúrneho domu a odpracovali spolu 20 hodín. Iná zmienka o žiackej pomoci pri výstavbe kultúrneho domu pochádza z roku 1973. V rámci jarného upratovania v dňoch 7., 14. a 21. apríla 1973 sa žiaci zúčastnili brigády pri výstavbe kultúrneho domu. Pomáhali pri úprave okolia, výsadbe kvetov a úprave verejného priestranstva. Spolu odpracovali 216 brigádnických hodín. Kultúrny dom bol projektovaný tak, aby v ňom okrem sály pre 150 ľudí mohla byť umiestnená aj požiarna zbrojnica, priestor pre MNV obce a knižnica, ktorá sa doň presťahovala v roku 1976.

● DOBROVOĽNÝ HASIČSKÝ ZBOR

Dobrovoľný hasičský zbor v obci Trenčianska Závada bol založený v roku 1936. Prvým veliteľom zboru bol 35-ročný roľník Trúnek Ján, námestným veliteľom Jozef Knažek, tajomníkom Ďuriš Jozef Martinovich, trubačom Ján Gabriš, strojníkom Michal Gabriš,

revízorom Ján Vavruš, samaritánom Michal Korienek a funkciu hasičov zastávali Pavel Gurín, Michal Hladký, Jozef Puček, Jozef Nanák, Anton Žársky, Ondrej Belko a Štefan Korienek. **Podporujúcimi členmi** boli starší miestni roľníci Ondrej Korienek, Augustín Trúnek, Martin Adamec, Michal Korienek, Ondrej Belko starší, Vincent Pavlačka a Jozef Pavlačka. Zasadnutia viedli v miestnej základnej škole. **V roku 1938** mali v inventári jednu ručnú striekačku, 19 metrov hadice, lampáš, jednu trubicu a 10 kusov oblekov. **V roku 1943** zo zápisnice valného zhromaždenia vyplýva, že mali k dispozícii jedno skladisko, jednu ručnú kolesovú striekačku, 2 savice, 2 háky, 2 prilby, 2 opasky, 2 sekerky, 10 slávnostných a pracovných oblekov, 10 blúz, 10 nohavíc, 10 čiapok, 10 opaskov, 3 knižky, 1 razítko. Všetko v hodnote cca 9 117 Kčs. Okrem 8 cvičení na pešo či so striekačkou v uvedenom roku absolvovali i dva skutočné výjazdy u Štefana Púčka a Štefana Korienska. Okrem iného absolvovali 102 strážnych služieb. Tak, ako i dnes, dozerali na pokojný priebeh rôznych kultúrnych akcií, napríklad stráž počas divadelného predstavenia v základnej škole v roku 1943. Počas 2. sv. vojny v rámci civilnej obrany absolvovali aj cvičenia zamerané na letecké útoky, neskôr boli od tejto povinnosti oslobodení. V roku 1956 si dali záväzok vytvoriť v obci 6 vodných stavov, dať do vzorného poriadku zbrojnicu a realizovať nábor členov. **V roku 1957** uskutočnili adaptáciu starého domu, v ktorom vytvorili dočasnú požiarnu zbrojnicu a upravili jej okolie (odpracovali si 120 hod.).

● ZO ŽIVOTA HASIČOV

Záväzky si dali aj na rok 1959. V pláne mali obnoviť požiarnu zbrojnicu, postaviť nový stožiar na sušenie hadíc. Nový stožiar na sušenie hadíc bol zhotovený v roku 1960 a stál 200 Kčs. DHZ požičal trinásť kusov hadíc pre JRD na výpomoc pri výstavbe družstevných maštalí a za to malo obdržať ČSPO určité množstvo cementu na upevnenie stožiaru. V tomto roku je v zápisnici evidované v obci aj dorastenecké hasičské družstvo. V zápisniciach zo 60. rokov sa objavuje myšlienka, že by miestny hasičský zbor rád pristúpil k stavbe novej požiarnej zbrojnice.

● PROBLÉM S PRIESTORMI PRE MATERIÁL HASIČSKÉHO ZBORU

V zápisnici zo zasadnutia hasičov z roku 1964 predsa Vincent Ochran v diskusii pripomenul potrebu miestnosti pre požiarnu zbrojnicu. Pripomenul, že v rokoch 1957 - 1960 mali požiarnici svoj sklad, jednu miestnosť a keď prišiel do obce jeden občan civilného pôvodu, vyhodil z miestnosti veci požiarneho zboru a nastáhoval sa tam. Zároveň však táto miestnosť bola v tak dezolátnom stave, že keby prišiel nával väčšieho snehu, tak hrozilo zrútenie. V roku 1966 boli realizované prípravy na vybudovanie novej zbrojnice. Spoločne s Miestnym národným výborom hľadali financie i vhodný pozemok na stavbu, ale neúspešne. Zo zápisnice bolo cítiť rozhorčenie členov, „... my, ako taká zložka pre národné hospodárstvo tak i pre ostatné účele malo by byť o nás lepšie postarané ako doteraz. V takom stave ako máme doteraz našu požiarnu zbrojnicu, ktorá sa nachádza v samom blate, škoda tých peňazí na ten výstroj...“ zápisnica, 1966, tajomník Naňák. V roku 1968 - 69 previedli adaptáciu starého obchodu na požiarnu zbrojnicu. Odpracovali 80 brigádnických hodín a za pomoci MNV, ktorý ich finančne podporil, kúpili dve skrine a kredenc. Boli vďační, že sa im vyšlo v ústrety.

VELITELIA DHZ ZÁVADA

1936 Ján Trúnek,
1943 Jozef Kňážek,
1951 Štefan Belko,
1958 Jozef Hladký
1982 Ondrej Belko ml.
1989 Vincent Gabriš.

PRESEDOVIA DHZ ZÁVADA

1951 Vincent Naňák,
1958 Ondrej Kuruc,
1982 Jozef Hladký.

V roku 1989 sa stali súčasťou mesta a požiarnu ochranu zabezpečoval mestský výbor Dobrovoľnej požiarinej ochrany mesta Nemšová, ktorý zastrešoval všetky mestské časti.

● POŽIARE V OBCI

Existuje niekoľko záznamov o požiaroch v obci. Z dávnej histórie obec v roku 1550 úplne vyhořela. Záznam o požari je aj v listinách z roku 1788. Z 20. stor. existuje zápis z roku 1956 v kronike miestnej školy, kde sa píše, že dňa 8. novembra ráno okolo 10.00 hod. vznikol z neznámych príčin požiar v plnej stodole Belku, ktorá celá zhorela. Vďaka rýchlej pomoci sa požiar nerozšíril ďalej. Stodola bola aj poistená. Príčina sa síce v kronike neuvádzala, ale učiteľ pripomenul, že treba dávať veľký pozor na deti, aby nemali prístup k zápalkám.

● DIVADELNÉ HRY - OCHOTNÍCKE DIVADLO

Prvá divadelná hra sa v obci hrala v roku 1919¹⁶. Ťažko povedať, kde obyvatelia obce v tých časoch nacvičovali a hrali. Neskôr, po vybudovaní miestnej školy, sa v školskej kronike objavujú mnohé divadelné predstavenia nacvičované s učiteľkou Alžbertou Szárkovou i jej pokračovateľmi. Väčšinou sa hrali pri príležitosti významných štátnych sviatkov, osláv či Vianoc. Pamätníci si spomínajú, že v škole mali postavené aj pódium, na ktorom hrali. Jedno z prvých divadelných vystúpení

v miestnej škole boli **Pastuškovia** (vianočná hra so spevmi) pri príležitosti Stromčekovej slávnosti 20. 12. 1930. Neskôr, v roku 1937, pri rovnakej slávnosti hralo žiactvo školy divadelné predstavenie „**Vianočné prekvapenie**“ v jednom dejstve. Zisk s predstavenia venovali na chudobné deti. Pri príležitosti Stromkovej slávnosti dňa 24. apríla 1938 odohralo 17 žiakov divadelnú hru „**Samopašík**“ v dvoch dejstvách. Záznamy o divadelných hrách sa na stránkach kroniky nachádzajú viac a častokrát aj s menným zoznamom, kto akú postavu hral. Napríklad v roku 1940 pripravili divadelnú hru „**Za chlebo**“ v 1. dejstve. Účinkovali: Anton Ochran, Mária Adamcová, Ondrej Púček, Antónia Belková a Lukáš Pavlačka. Zo 60. rokov sa zachovali aj fotografie z divadelnej hry „**Strašidlo**“, ktoré dokumentujú i samotný priebeh hry.

● DYCHOVÁ HUDBA ZÁVADANKA

Vznikla v roku 1970 na podnet Ondreja Korienka a Stanislava Záhorca. Prvá zakladajúca skúška členov dychovej hudby Závadanka sa konala v miestnej základnej škole. Za vedúceho si zvolili Jozefa Kuruca. Prvý rok hudobníkov v Závade učil Anton Breznický z Hornosrnianskej dychovky a po ňom päť rokov Ján Bryndza. Po ňom do roku 1992 so Závadankou trénoval Ladislav Holíček z trenčianskej posádkovej hudby. Spolu vystupovali na rôznych podujatiach nielen v obci, ale aj v okolí, hrali na slávnostných sv. omšiach.

Publikácia predstavuje len pár fragmentov, zo života malej obce, pretože existuje množstvo ďalších fragmentov, čriepkov histórie, ktoré dotvárajú obraz života obce v minulosti a do tejto krátkej publikácie sa nezmesťili. Ide napríklad o vystaňovalectvo, 1.svetovú vojnu, 2. svetovú vojnu, rok 1968, kompletné zmapovanie dejín od 16. do 19. stor., urbár a bývalé spoločenstvo bývalých urbárikov, ľudová architektúra, obec na historických mapách, vysielač Pod Oborou, futbalová liga, mnoho ďalších... A samozrejme každá z predstavených tém v tejto publikácii ponúka iba malú časť zo svojho obsahu, ktorý je podstatne obsiahlejší, než čo som vám mohla na týchto stránkach ponúknuť. Pevne verím a dúfam v to, že v budúcnosti budeme môcť držať v rukách podrobnejšiu publikáciu o histórii obce Tr. Závada. Dnes ďakujem všetkým, ktorí mi poskytli fotografie, dokumenty i svoje spomienky, spoluprácu, odbornú radu a pomoc pri tvorbe. Ďakujem.

ZDROJE:

Archívy: Maďarský národný archív v Budapešti, Štátny archív v Bytči, Štátny archív Trenčín, Trenčianske múzeum v Trenčíne, Archív mesta Nemšová, Súkromné archívy obyvateľov mestskej časti Trenčianska Závada a bývalých obyvateľov mestskej časti. Publikácie: Dejiny mesta Nemšová (V. Korvas), Monografia mesta Nemšová (M. Lehotský), Nemšovský Urbár (P. Prno), Krížom Krážom po rodných chotároch (K. Bartek), Na Dvore minulosti (K. Bartek), Pútnické miesta vo farnosti Nemšová, (I. Prnová), Fatimské Zjavenia Trenčianska Závada (I. Prnová), Poznané a nepoznané (D. Ondriáš), Notitiae politico - geographico - statisticae Inclitii Regni Hungariae Partiumque eidem adnexarum (Politicko - geograficko - štatistické poznámky slávneho Kráľovstva Uhorského a k nemu pripojených zemí), Ľudovít Nagy., Panstvo Brumov a poľovnícky klenot Antonstál, (J. Turek), Ministerstvo vnútra: <https://www.slovakiana.sk/scitacie-harky/>

Pripravené pod záštitou: OZ Hravé Hlavy
Obsahovo pripravila: Mgr. Miroslava Bachratá
Graficky upravil: Mgr. Art Vladislav Kakody
Gramatická korekcia: PhDr. Mária Lehotská
Tlač: Incomp Media, s. r. o.
Počet strán: 24
V rozsahu: 200 kusov

Projekt bol podporený z Participatívneho-komunitného rozpočtu TSK.

Ďalej spolupracovali: Mesto Nemšová, Štátny archív v Trenčíne, Štátny archív v Bytči, Mestské múzeum v Trenčíne, pamätníci, i potomkovia, súčasní i bývalí obyvatelia Trenčianskej Závady.

TRENČIANSKY
SAMOSPRAVNÝ
K R A J

Mesto
Nemšová

Mestská časť
Trenčianska Závada

